

Ubåtar och Karlskrona Örlogsvarv

av kommendörkapten C. Sahlin

Den första svenska ubåten Hajen, som sedan 1932 står uppställd invid motorverkstaden på Lindholmen, byggdes på örlogsvarvet i Stockholm åren 1903-04. Dess enkelskrov var cigarrformat, liksom de flesta ubåtsskrov då för tiden, displacementet uppgick till 111 ton, den var bestyckad med en torpedtub och farten höll sig vid omkring 9 knop i marschläge och 7 knop i uläge. Besättningen bestod av åtta man. Hajen ombyggdes och moderniserades på Karlskrona örlogsvarv 1915-16 men utrangerades efter krigsslutet 1918. Den togs några år i anspråk på ÖVK som flytande elektrisk kraftkälla; kallades som sådan, som kanske många kommer ihåg, för "Flaggmaskinist Johansson elektromagasin". Den ingår numera i statens sjöhistoriska samlingar och utgör, där den står på Karlskrona örlogsvarv, ett förnämligt minnesmärke över sin egen och ett flertal andra svenska ubåtars skapare, marindirektören Carl Richson. Den 9 juli 1909 införlivades med den svenska flottan den av firman Fiat-San Giorgio i Spezia byggda ubåten Hvalen, den första med detta namn. Den hade i motsats till Hajen ett s.k. dubbelskrov, som gjorde den mer sjövärdig. Displacementet uppgick till 185 ton och ubåten kunde uppnå en så hög fart i marschläge som 15 knop.

Under kapten W. Magnussons befäl anträdde Hvalen i slutet av samma månad sin nära 4000 sjömil långa färd till hemlandet, en resa som varade något mer än två månader och under vilken ubåten

utomlands, i all synnerhet i de örlogshamnar den besökte väckte intresse och beundran. Ryktet om ubåtens sjömanbragd gick ut över världen och dess passage genom Kielkanalen blev en verklig triumffärd. Ubåten anlände till Stockholm den 4 oktober samma år. Efter trogen tjänst utrangerades Hvalen år 1919 och sänktes vid skjutförsök på Hårsfjärden 1924.

Under åren 1909 till 1910 tillfördes flottan ytterligare de tre ubåtarna nr 2, 3 och 4. Hajen omdöptes i detta sammanhang till ubåten nr 1. Dessa båtar, byggda vid Motala verkstäder, visade sig mycket välbalanserade och händiga och voro synnerligen lämpade för skoländamål. De följdes år 1914 av ubåtarna Svärdfisken och Tumlaren byggda vid Kockums Mek. Verkstad AB i Malmö och 1915 av Laxen och Gäddan, byggda på örlogsvarvet i Karlskrona samt Delfinen, byggd av Bergsunds Mekaniska Verkstad i Stockholm.

Karlskrona örlogsvarv levererade år 1917 två något förstorade och förbättrade exemplar av Laxen-typ nämligen Abborren och Braxen som voro utmärkta skolubåtar och vilka utrangerades först år 1937.

Åren 1920-21 tillfördes flottan de tre vid Kockums Mek. Verkstad byggda ubåtarna Hajen (II), Sälen och Valrossen av Fiat-typ samt tre ubåtar av Weser-typ Bävren, byggd av Kockums och Illern och Uttern byggda på Karlskrona örlogsvarv. Alla dessa ubåtar voro konstruerade med hänsyn till de under förs-

ta världskriget erhållna erfarenheterna, varför de vid införlivandet i flottan utgjorde ett modernt och kraftigt tillskott i det marina försvaret.

Under kriget 1914-18 hade det visat sig att minubåtar voro av stor betydelse och marindirektörerna Richson och Zetterström hade även framlagt förslag till sådana svenska ubåtar.

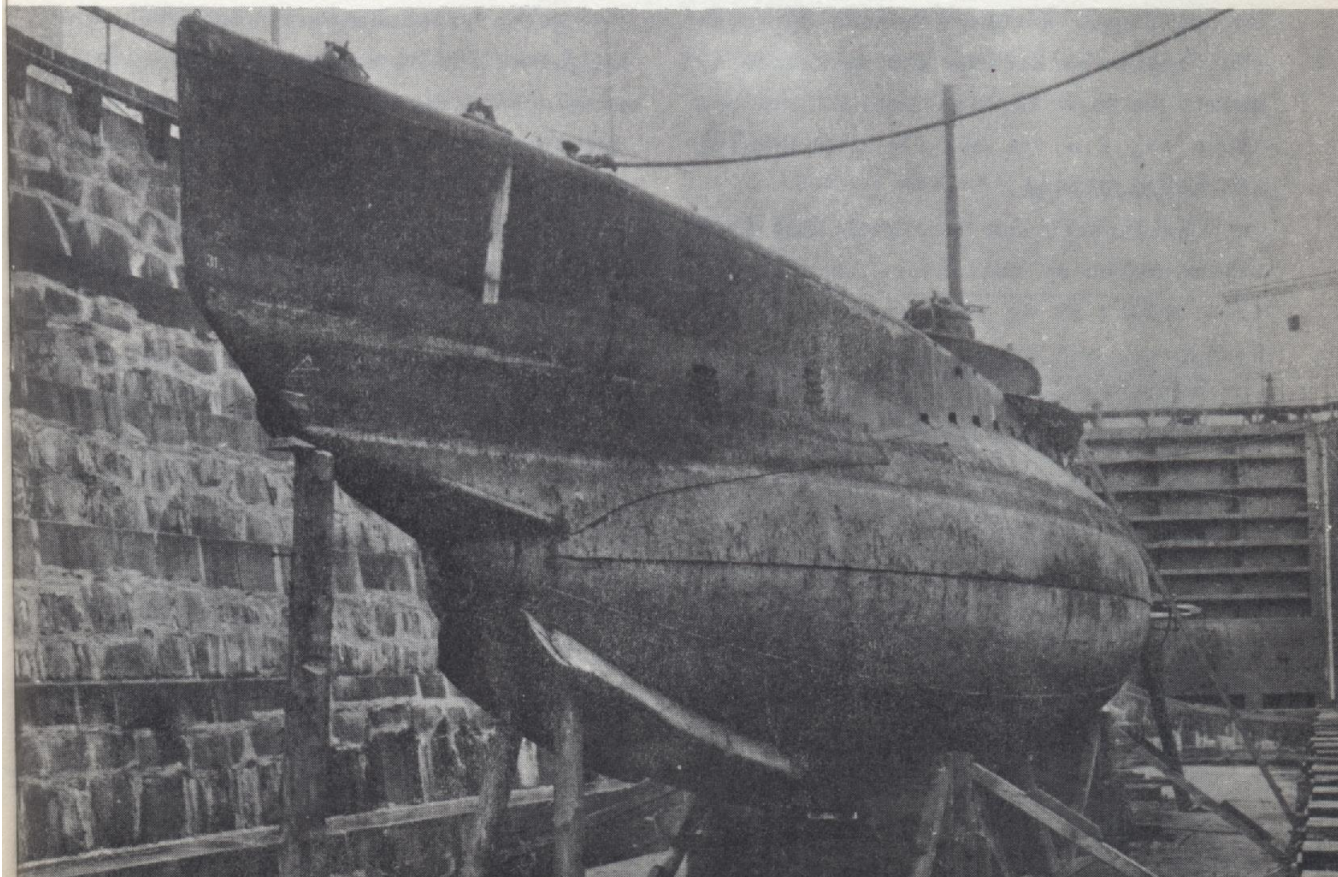
Den 13 juni 1922 fick varvschefen i Karlskrona av KMF i uppdrag att bygga en dylik ubåt, Valen (II). Den hade ett displacement av 548 ton och kunde, förutom en normal torpedbestyckning i stäven om 4 - 45 cm tuber, även medföra 20 st. minor. Dessa voro placerade i tio minbrunnar, fem på varje sida bordvarts om tornet, och gående mellan tryckskrovet och ytterskrovet med plats för två

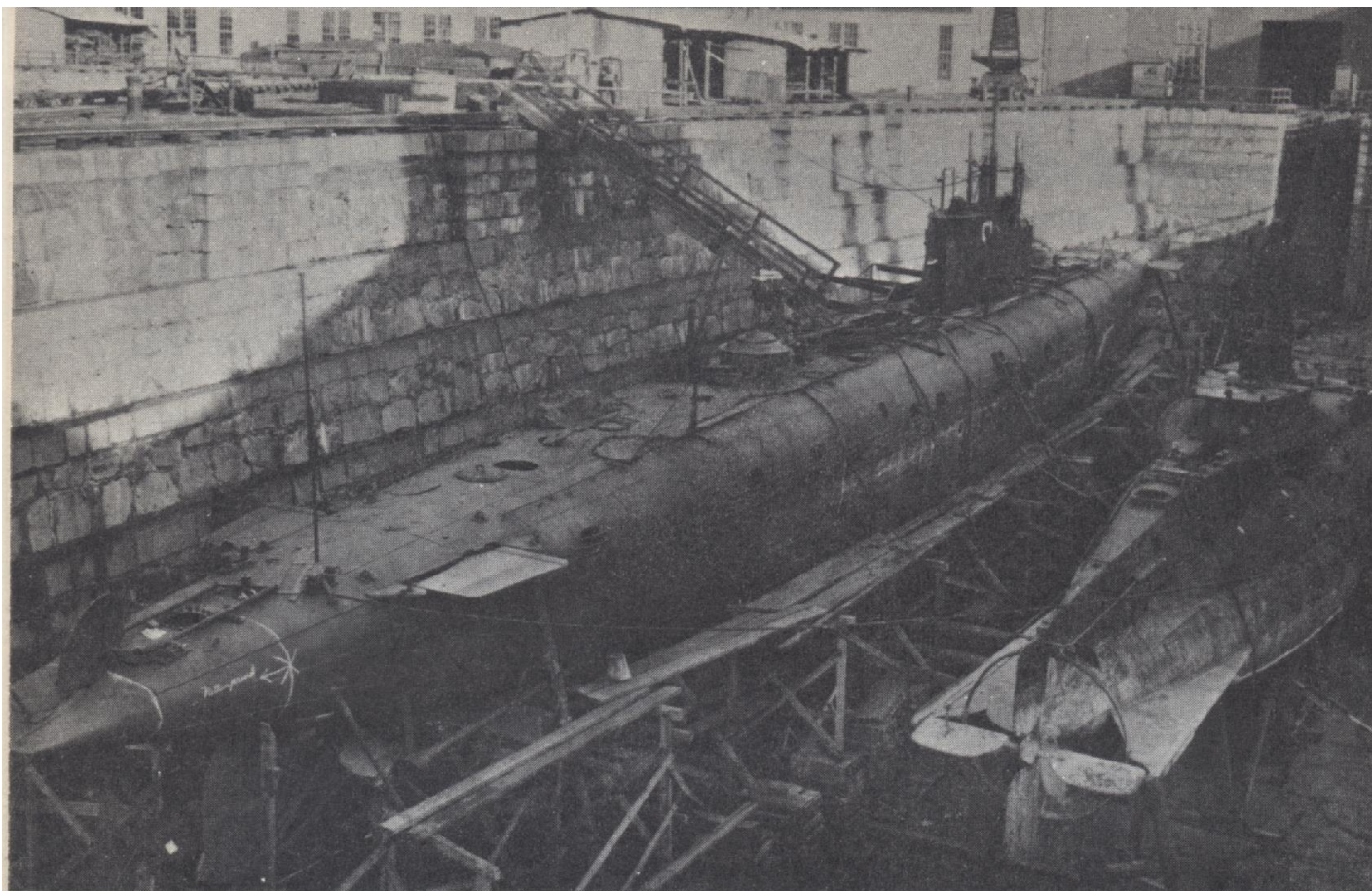
minor i varje brunn. Valen, som ofta skämtsamt kallades "Paddan" på grund av sina, genom minbrunnarnas förekomst egenartade rörelser i sjögång, blev färdig sommaren 1925 och utrangerades 1944.

Nästa typ av ubåtar, "förstorade Bävern-båtar", utgjordes av de ävenledes vid Karlskrona örlogsvarv byggda Draken, Gripen och Ulven, vilka levererades 1928, 1929 och 1931. Draken ombyggdes 1947 för försök med snorkelluftmast, Gripen ändrades till ubåtsbärningsfartyg och deltog vid bärgningen av den tyska ubåten U 3503 utanför Göteborg. Ulven minsprängdes i uläge den 15 april 1943 varvid hela besättningen omkom. Den bärgades sedermera och nedskrotades.

forts. nästa sida

Hajen (Ubåten nr 1) i docka.

Svärdfisken (1914) och Hajen (1904) dockade bredvid varandra.

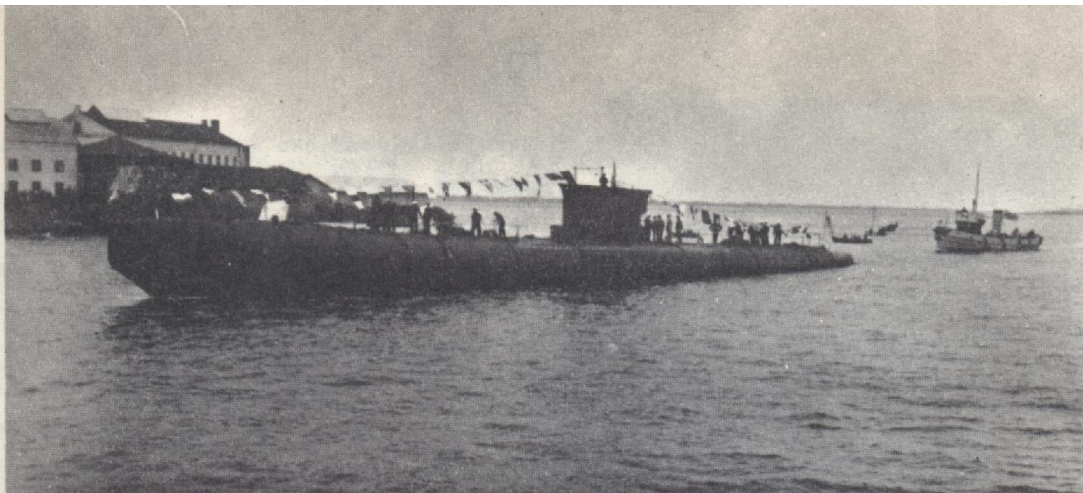
Draken-typen följdes av tre minubåtar Delfinen, Nordkaparen och Springaren, byggda av Kockums Mek.Verkstads AB Malmö. De blev färdiga 1936-37 och befinna sig f.n. på ÖVK för upphuggning och nedskrotning.

Sjölejonet, som färdigställdes 1938, tillhörde en ny ubåtsklass och följdes före kriget av de båda systerfartygen Sjöbjörnen och Sjöhunden. Under kriget tillkommo ytterligare två grupper av samma typ nämligen Sjöhästen, Sjöormen och Sjöborren samt Svärdfisken, Tumlararen och Dykaren. De ha ett displacement av 580 ton i marschläge och göra fortfarande tjänst. Samtliga ha i viss mån ombyggts efter kriget med hänsyn till krigserfarenheter som kunde dragas av detsamma. De ha alla byggts av Kockums

Mek.Verkstads AB Malmö.

Detta välkända varv stod även som byggherre för de under kriget levererade minubåtarna av Neptun-typ, som alla tre levererades 1943. Hit höra Neptun, Najad och Näcken.

Kustubåtarna, en mindre typ om 367 ton, voro de sista ubåtar som tillfördes flottan. De äro konstruerade av förre marinöverdirektören Swenzén och äro såsom kustubåtar en mycket lyckad typ, med en i förhållande till displacementen synnerligen stark bestyckning. De erhöilo inga namn utan endast nummer och bestå av U1-U9. Fyra av desamma U2-3, U8-9 ha byggts på Karlskrona örlogsvarv, de övriga hos Kockums i Malmö och samtliga äro fortfarande i tjänst; även de ha i vissa avseenden ombyggts.

En bild från Gripens sjösättning 1929.

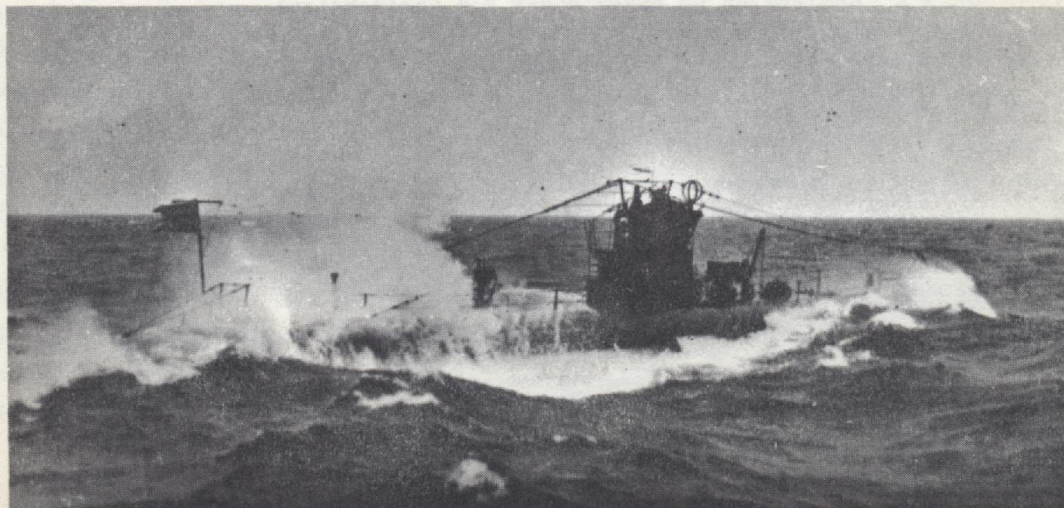
En ubåts livslängd beräknas i allmänhet uppgå till 15 år. Byggnadsmaterialet, hur bra det än är från början, utsettes liksom människokroppen för slitage och påfrestningar som så småningom förminskar motståndskraften. Ubåtar äro också det enda av flottans alla fartygslag som skall kunna uthärda ett vattentryck av 100 meter eller mer, varvid ubåten skrov utsättes för betydligt större påfrestningar än andra örlogsfartyg. Ubåten, som skall kunna stå emot trycket från vattenmassan över sig liksom trycket från en exploderande sjunkbomb, kan inte längre tagas i bruk när hållfastheten i tryckskrovet med tiden försämras. Man har i första hand att tänka på besättningarnas säkerhet.

Sedan våra sista ubåtar byggdes 1944 har snart femton år förgått varför Sverige ställts inför kravet att skaffa ersättare för dem. Så har även av riksdagen beslutats och f.n. befinner sig en ny ubåtsklass under provturer. De utgöras av Hajen (III) och Sälen (II) från Kockums Verkstad och Valen (II), som byggts av Karlskrona örlogsvärv.

Ytterligare en trebåtsgrupp av ubåtar äro under byggnad: Bävern (II), Il-lern (II) och Uttern (II). Samtliga bliva ett mycket behöfligt, kraftigt och modernt tillskott till det svenska sjöförsvaret.

I samband med att ubåten Valen nu skall överlämnas till flottan kan Karls-
forts. nästa sida

Gripen dyker.

krona örlogsvarv med en känsla av glädje och stolthet redovisa sitt femtonde ubåtsbygge. De utrangerade liksom de i tjänst varande ubåtarna ha alla visat sig vara goda och fullvärdiga skapel-

ser, som ubåtsfolket i alla avseenden fullt och fast har kunnat lita till. Må vi hoppas att så även ska bli fallet med varvets senaste skapelse - ubåten Valen.

Kustubåten U2 byggd under 2:a världskriget

